

Sygn. akt V CSKP 61/21

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 czerwca 2021 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Grzegorz Misiurek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Krzysztof Pietrzykowski

SSN Maria Szulc

w sprawie z powództwa P. Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego
Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego z siedzibą w W.
przeciwko S. S. i U. S. S.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 25 czerwca 2021 r.,
skargi kasacyjnej pozwanych od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...)
z dnia 11 stycznia 2019 r., sygn. akt I ACa (...),

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania i
rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Sąd Okręgowy w W. nakazem zapłaty wydanym w dniu 12 sierpnia 2016 r. w postępowaniu upominawczym zobowiązał pozwanych S. S. i U. S. S., aby zapłacili

solidarnie na rzecz powoda P. Niestandaryzowanego Sekurytyzacyjnego Funduszu Inwestycyjnego Zamkniętego z siedzibą w W. kwotę 320 020,75 zł odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 1 stycznia 2016 r. oraz kwotę 14 930,00 zł tytułem kosztów postępowania, a po rozpoznaniu sprzeciwu pozwanych wyrokiem z dnia 27 marca 2018 r. zasądził od nich solidarnie na rzecz powoda kwotę 252594,68 zł, zastrzegając pozwany prawo powoływania się w toku postępowania egzekucyjnego na ograniczenie ich odpowiedzialności - jako dłużników rzeczowych - do opisanej szczegółowo nieruchomości oraz do kwoty 280 000,00 zł stanowiącej równowartość zabezpieczenia hipoteką umowną kaucyjną ustanowioną na tej nieruchomości, umorzył postępowanie w zakresie cofniętego pozwu i orzekł o kosztach procesu.

Sąd Apelacyjny w (...) wyrokiem zaskarżonym skargą kasacyjną oddalił apelację pozwanych od wyroku Sądu Okręgowego, przyjmując za podstawę rozstrzygnięcia następujące ustalenia faktyczne i ich oceną prawną.

W dniu 22 sierpnia 2000 r. pozwani zawarli z K. S.A. w W. umowę kredytu na cele mieszkaniowe. Kredyt w kwocie 190 000,00 zł, denominowany w walucie obcej (CHF) został udzielony pozwany na okres 360 miesięcy. Kredyt miał być wykorzystywany w złotych, a jego kwota miała zostać określona według kursu kupna dla tej waluty zgodnie z „Tabelą kursów” obowiązującą w banku w dniu wykorzystania kredytu lub jego transzy. Oprocentowanie kredytu było zmienne, określne jako suma zmiennej stawki odniesienia (stanowiącej stawkę rynku pieniężnego WIBOR 3 - miesięczny z zaokrągleniem do dwóch miejsc po przecinku, z ostatniego dnia roboczego miesiąca poprzedzającego miesiąc zawarcia umowy, publikowana na stronie serwisu R. lub na jakimkolwiek ekranie zastępczym) oraz stałej marży banku w wysokości 0,80 punktów procentowych (lub 2,00 punktów procentowych - w razie zaprzestania przez kredytobiorcę świadczenia pracy na rzecz przedsiębiorcy objętego „Programem dla wybranych firm”), nie wyższe od czterokrotności stopy kredytu lombardowego Narodowego Banku Polskiego; w dniu zawarcia umowy wynosiło ono 2,35 % w stosunku rocznym.

Pierwsza zmiana oprocentowania miała nastąpić w miesiącu kalendarzowym następującym po miesiącu, w którym zawarto umowę, w dniu ustalonym jako dzień płatności raty kapitałowo-odsetkowej, a kolejne - w trzymiesięcznych okresach odsetkowych poczynając od dnia dokonania pierwszej zmiany oprocentowania, odpowiednio do zmiany stawki odniesienia, każdorazowo w dniu ustalonym jako dzień płatności raty kapitałowo – odsetkowej; podstawę do ustalenia tego oprocentowania miała stanowić stawka odniesienia publikowana na stronie LIBOR01 serwisu R. lub też na jakimkolwiek ekranie zastępczym o godz. 11:00 czasu „londyńskiego” z dnia roboczego poprzedzającego dzień dokonania zmiany.

Wysokość rat kapitałowo-odsetkowych była określona w CHF a ich spłata w złotych po przeliczeniu według kursu sprzedaży CHF zgodnie „Tabelą Kursów” obowiązującą w banku w dniu spłaty.

Ogólne zasady oprocentowania kredytów oraz zasady informowania o zmianie oprocentowania określały OWKM, z którymi pozwani zapoznali się. Oświadczyli również, że zostali poinformowani przez bank o ryzyku związanym ze zmianą kursów walut i zrozumieli wynikające z tego konsekwencje.

Na zabezpieczenie spłaty kredytu, odsetek i innych należności związanych z kredytem ustanowiona została na rzecz banku hipoteka kaucyjna do wysokości 280 000,00 zł na nieruchomości pozwanych, położonej w obrębie B. gm. K., stanowiącej działkę nr (...), objętej księgą wieczystą KW nr (...) prowadzoną przez Sąd Rejonowy w K.. Pozwani złożyli również oświadczenie o poddaniu się egzekucji.

Pismami z dnia 10 lipca 2012 r. K. S.A. w W. wypowiedział pozwanym zawartą z nimi umowę kredytu z uwagi na niewywiązywanie się z jej warunków. Po połączeniu tego Banku z W. S.A. w W. ten ostatni, jako podmiot przejmujący wszystkie prawa i obowiązki spółki przejmowanej, wystawił w dniu 16 stycznia 2013 r. przeciwko pozwanym bankowy tytuł wykonawczy na kwotę 241 722,88 zł, obejmującą nie spłacony kapitał (225 290,88 zł), odsetki umowne za okres od 22 sierpnia 2006 r. do 29 sierpnia 2012 r. (648,71 zł) oraz odsetki karne za czas od 22 sierpnia 2006 r. do 15 stycznia 2013 r.; w tytule wskazano, że przewalutowanie wymienionych w nim należności na łączną kwotę 70 331,66 CHF na PLN nastąpiło

po kursie sprzedaży dewiz W. S.A. obowiązującym w dniu 16 stycznia 2013 r. - 3,4369 PLN za 1 CHF oraz że od należności tych należą się odsetki ustawowe za opóźnienie.

Postępowanie egzekucyjne wszczęte przeciwko pozwanym na podstawie wymienionego tytułu, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności, zostało umorzone postanowieniem z dnia 20 maja 2016 r. na wniosek wierzyciela, który w dniu 16 grudnia 2014 r. sprzedał powodowi wierzytelność wobec pozwanych wynikającą z umowy kredytu wraz z ustanowionymi zabezpieczeniami. Powód pismem z dnia 5 lipca 2016 r. poinformował pozwanych, że ich zadłużenie z tytułu umowy kredytu z dnia 22 sierpnia 2006 r. wynosi 327 900,38 zł i - w przypadku braku porozumienia co do jego spłaty - będzie dochodzone na drodze sądowej.

Sąd Apelacyjny uznał, że - w świetle przytoczonych ustaleń faktycznych - podniesione przez skarżących zarzuty wskazujące na nieważność zawartej przez nich w dniu 22 sierpnia 2006 r. umowy kredytu w całości, ewentualnie w części, są bezzasadne. Wbrew odmiennemu zapatrywaniu skarżących, umowa ta zawiera wszystkie elementy treści określone w art. 69 ust. 1 Prawa bankowego w brzmieniu obowiązującym w chwili jej zawarcia. Fakt, że umowa o kredyt denominowany do czasu nowelizacji ustawy Prawo bankowe, dokonanej ustawą z dnia 29 lipca 2011 r., nie była umową nazwaną, nie oznacza jej sprzeczności z prawem. Przepisy Prawa bankowego nie ograniczały stron w ułożeniu stosunku umownego wynikającego z umowy kredytu wedle ich wyboru, poza wskazaniem kwoty kredytu, jego celu, waluty, okresu kredytowania i odsetek. Upowszechnienie się w obrocie umowy o kredyt denominowany skłoniło ustawodawcę do doprecyzowania w art. 69 ust. 2 pkt 4a istotnych elementów jej treści.

Sąd Apelacyjny podkreślił, że pozwani nie wykazali, aby treść i cel umowy kredytu była sprzeczna z zasadami współżycia społecznego. W chwili zawarcia tej umowy wysokość rat kredytów denominowanych w CHF była niższa od rat kredytów udzielanych w PLN; skutkiem możliwości zastosowania korzystniejszych stóp procentowych ustalonych dla waluty obcej było określone w umowie ryzyko kursowe, typowe dla kredytu denominowanego, które pozwani uznali za korzystne

dla siebie. Obecny kurs CHF w stosunku do PLN jest wynikiem okoliczności, z której żadna ze stron nie ponosi odpowiedzialności.

Nie mogły być również uwzględnione - w ocenie Sądu Apelacyjnego - zarzuty pozwanych dotyczące częściowej nieważności umowy i zastosowania w umowie kredytu klauzul abuzywnych. Pozwani zarzutów tych nie skonkretyzowali; oświadczyli natomiast, że zostali poinformowani o ryzyku związanym ze zmianą kursów walut i rozumieli wynikające z tego konsekwencje.

W konsekwencji, uznając, że powód wykazał istnienie, wysokość i wymagalność dochodzonej ostatecznie należności, Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanych

W skardze kasacyjnej, opartej na obu podstawach określonych w art. 398³ § 1 k.p.c., pozwani wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej zarzucili naruszenie art. 385¹ § 1 k.c. w związku z art. 6 k.c. oraz art. 232 k.p.c.

Drugą podstawę kasacyjną skarżący wypełnili zarzutami naruszenia art. 503 § 1 k.p.c. w związku z art. 126 § 1 k.p.c. i art. 130 § 1 k.p.c., art. 207 § 6 k.p.c. i art. 217 § 2 k.p.c. w związku z art. 503 § 1 k.p.c.

Powód w odpowiedzi na skargę kasacyjną wniósł o jej oddalenie i zasądzenie na jego rzecz od skarżących kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Odnosząc się w pierwszej kolejności do zarzutów naruszenia prawa procesowego należy stwierdzić, że nie zasługiwały one na uwzględnienie.

Według skarżących, Sąd Apelacyjny bezzasadnie uznał, że zarzuty, okoliczności faktyczne i wnioski dowodowe zgłoszone przez nich w piśmie procesowym - złożonym po wniesieniu sprzeciwu i upływie terminu do dokonania tej czynności - podlegały pominięciu. Formułując te zarzuty skarżący nie dostrzegli, że podstawę skargi kasacyjnej mogą stanowić jedynie takie zarzuty naruszenia przepisów postępowania, które mogły mieć istotny wpływ na wynik sprawy (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.). Wprawdzie Sąd Apelacyjny wyraził pogląd

kwestionowany przez skarżących, jednak niezależnie od tego wskazał, że zarzuty dotyczące abuzywności postanowień umowy kredytu były niezasadne. Ocena ta mogła zostać wyrażona tylko w następstwie uznania – stosownie do art. 503 zdanie trzecie k.p.c - że uwzględnienie spóźnionych twierdzeń i dowodów nie spowoduje zwłoki w rozpoznaniu sprawy albo, że występują w niej wyjątkowe okoliczności. Właściwą płaszczyznę krytyki tego stanowiska mogą zatem stanowić zarzuty wypełniające podstawę kasacyjną naruszenia prawa materialnego.

W tym zakresie pozwani podnieśli zarzut naruszenia art. 385¹ § 1 k.c. w związku z art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c. przez ich błędną wykładnię wskutek uznania, że obowiązkiem pozwanych było wykazanie, że w łączącej stron umowy kredytu znajdują się klauzule abuzywne naruszające interes konsumenta. Zarzutowi temu nie można odmówić słuszności.

Zgodnie z art. 385¹ § 1 k.c., postanowienia umowy zawieranej z konsumentem nie uzgodnione indywidualnie - poza postanowieniami określającymi główne świadczenia stron - nie wiążą go, jeżeli kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami, rażąco naruszając jego interesy. W świetle tego unormowania nie ulega wątpliwości, że uznanie konkretnej klauzuli umownej za niedozwolone postanowienie umowne wymaga stwierdzenia łącznego wystąpienia obu wymienionych przesłanek, tj. "sprzeczności z dobrymi obyczajami", jak i "rażącego naruszenia interesów konsumenta (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2006 r., I CSK 173/06, niepubl.).

Przez działanie wbrew dobrym obyczajom - przy kształtowaniu treści stosunku zobowiązaniowego - należy rozumieć wprowadzanie do wzorca klauzul umownych, które godzą w równowagę kontraktową stron takiego stosunku; rażące naruszenie interesów konsumenta oznacza zaś nieusprawiedliwioną dysproporcję - na niekorzyść konsumenta - praw i obowiązków stron, wynikających z umowy (zob. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 13 lipca 2005 r., I CK 832/04, Biul. SN 2005, Nr 11, poz. 13 oraz z dnia 3 lutego 2006 r., I CK 297/05, Biul. SN 2006, nr 5-6, poz.12). Rażące naruszenie interesów konsumenta zazwyczaj stanowi naruszenie dobrych obyczajów; nie zawsze jednak zachowanie sprzeczne z dobrymi obyczajami rażąco narusza te interesy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia

13 października 2010 r., I CSK 694/09, niepubl.). Ocena rzetelności określonego postanowienia wzorca umownego wymaga przeprowadzenia przez sąd weryfikacji jego "przyzwoitości", polegającej na zbadaniu, czy postanowienie wzorca jest sprzeczne z ogólnym wzorcem zachowań przedsiębiorców wobec konsumentów oraz jak wyglądałyby prawa lub obowiązki konsumenta w sytuacji, w której postanowienie to nie zostałoby zastrzeżone; jeżeli bez tego postanowienia znalazłby się on - na podstawie ogólnych przepisów - w lepszej sytuacji, należy uznać je za nieuczciwe (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2007 r., III SK 21/06, OSNP 2008, nr 11-12, poz. 181).

Zgodnie z art. 6 k.p.c. ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Do naruszenia przytoczonego przepisu dochodzi, gdy sąd orzekający przypisuje obowiązek dowodowy innej stronie niż tej, która z określonego faktu wywodzi skutki prawne (por.m.in. niepublikowane wyroki Sądu Najwyższego z dnia 9 kwietnia 2015 r., sygn. akt V CSK 398/14, z dnia 26 marca 2015 r., sygn. akt V CSK 312/14, z dnia 29 kwietnia 2011 r., sygn. akt I CSK 517/10). W myśl ogólnych zasad, na powódzie spoczywa obowiązek udowodnienia faktów uzasadniających jego roszczenie, a na stronie pozwanej obowiązek udowodnienia okoliczności uzasadniających jej wnioski o oddalenie powództwa (por. m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 3 października 1969 r., sygn. akt II PR 313/69, OSNCP 1979, nr 9, poz. 147 i z dnia 20 kwietnia 1982 r., sygn. akt I CR 79/82, niepubl., a także wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 września 2020 r., sygn. akt IV CSK 671/18, niepubl.).

Artykuł 385¹ wraz z art. 385² 385⁴ k.c. zostały dodane do kodeksu cywilnego w celu implementacji dyrektywy Rady Wspólnot Europejskich nr 93/13/EWG z dnia 5 kwietnia 1993 r. w sprawie nieuczciwych warunków w umowach konsumenckich (Dz.U.U.E.L1993.95.29), która w stosunku do Polski zaczęła obowiązywać z dniem 1 maja 2004 r. Przy jego wykładni należy więc brać pod uwagę wskazówki wynikające z tej dyrektywy oraz dotyczącego jej dorobku orzeczniczego Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Na gruncie dyrektywy 93/13 bezpośrednim odpowiednikiem art. 385¹ k.c., jest jej art. 6 ust. 1, zgodnie z którym „Państwa Członkowskie stanowią, że na mocy prawa krajowego nieuczciwe warunki w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami nie

będą wiążące dla konsumenta, a umowa w pozostałej części będzie nadal obowiązywała strony, jeżeli jest to możliwe po wyłączeniu z niej nieuczciwych warunków”. Stosownie zaś do art. 7 ust. 1 dyrektywy, „Zarówno w interesie konsumentów, jak i konkurentów Państwa Członkowskie zapewnią stosowne i skuteczne środki mające na celu zapobieganie dalszemu stosowaniu nieuczciwych warunków w umowach zawieranych przez sprzedawców lub dostawców z konsumentami.”

W orzecznictwie Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości oraz Sądu Najwyższego na gruncie art. 6 ust. 1 dyrektywy nr 93/13 konsekwentnie przyjmuje się, że nieuczciwość wobec konsumenta określonych postanowień umownych powinna być przez sąd dostrzeżona z urzędu i z urzędu również - bez oczekiwania na inicjatywę konsumenta - sąd powinien zastosować wobec tych postanowień sankcję braku związania nimi konsumenta; w ten sposób osiągnięty ma być cel dyrektywy, którym jest zabezpieczenie skuteczności ochrony konsumenta (*effet utile*; zob. wyroki Trybunału Sprawiedliwości UE z dnia 27 czerwca 2000 r., C-40-244/98, Océano Grupo Editorial SA przeciwko Rocio Murcianó Quintero i in., z dnia 26 października 2006 r., C-168/05, Elisa Maria Mostaza Claro przeciwko Centro Móvil Milenium SL, z dnia 4 czerwca 2009 r., C-243/08, Pannon GSM Zrt. przeciwko Erzsébet Sustikné Györfii oraz uchwała Sadu Najwyższego z dnia 15 września 2020 r., III CZP 87/19, OSNC 2021, Nr 2, poz. 11 i uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego - zasada prawna - z dnia 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, niepubl.). Nie ulega wątpliwości, że prawidłowe wykonanie przez sąd tego obowiązku może wymagać przeprowadzenia dowodów nie wskazanych przez strony (art. 232 k.p.c.)

Jeżeli sąd krajowy stwierdzi w trakcie oceny dokonywanej z urzędu, że klauzula ma charakter abuzywny, ma - co do zasady - obowiązek „poinformować o tym strony sporu i wezwać je do kontradyktoryjnego przedyskutowania tej okoliczności w sposób przewidziany w tym celu przez krajowe prawo procesowe” (zobacz uzasadnienie powołanej uchwały Sądu Najwyższego w sprawie III CZP 6/21 i powołane tam orzecznictwo).

Sąd Apelacyjny wyszedł z odmiennych - wadliwych założeń - przyjmując, że wyłącznie na pozwanych konsumentach spoczywał ciężar wykazania abuzywności postanowień zawartej przez strony umowy, co nie pozwala skutecznie odeprzeć podniesionego w skardze kasacyjnej zarzutu naruszenia prawa materialnego.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.